

EEN BAARDMAN UIT DE NOORDZEE

DOOR

J. NENQUIN

In tegenstelling met wat men misschien als gevolg van een eerste reactie zou kunnen denken, zal deze nota niet handelen over een of ander mythologisch of fantastisch uit de zee opgevist wezen dat men eventueel in verband zou kunnen brengen met zeemeerminnen of andere schepsels ontstaan uit een rijke verbeelding, maar wel om de vondst van een laat-middeleeuwse kruik waarvan men het type, bedoelende de versiering, zeer treffend met de naam «baardman» betitelt. Hoe belangrijk de folklore ook voor de archaeologie kan zijn, baardmannen en zeemonsters behoren tot twee geheel verschillende categorieën!

Enige tijd geleden werd ons door de heer E. Benoot, onderwijzer te Oostende, een kruik getoond (fig. 1, pl. I) die hem was ter hand gesteld door een visser die dit stuk in de zomer van 1955 (?) in zijn netten had gevonden, ongeveer ter hoogte van Ramsgate, op een positie die approximatief werd geplaatst op 51° 41' N - 1° 46' 5" E. Het voorwerp zal waarschijnlijk aan het Oudheidkundig Museum te Oostende worden afgestaan. Het betreft hier een typische baardmankruik, met een plastisch uitgewerkt gelaat (stempel) op de hals, en een fabricaats- of handelsstempel op de buik. De kleur is bruin gemarmerd met sporen van geelachtig vernis op de voet.

<i>Afm.</i>	hoogte	220 mm.
	breedte opening	34 mm.
	» buik	141 mm.
	» bodem	67 mm.
	» oor	22 mm.
	dikte wand	5/6 mm.
	» bodem	12/14 mm.

De gelaatsstempel (fig. 2, pl. IIa) is van een zeer gedegeneerd type, met zware en lineair uitgevoerde wenkbrauwen, snor en baard. De neus is afgebroken.

<i>Afm.</i>	grootste hoogte	70 mm.
	» breedte	29 mm.

De fabricagestempel (fig. 3, pl. IIb) is ovaal en bestaat uit twee concentrische banden, waarvan de buitenste een tandvormige versiering draagt, en de binnenste voorzien is van vijf kamvormige motieven, van elkaar afgescheiden door een punt. Het middenveld wordt gevuld door een soort drietand. In het midden van de steel van deze drie-

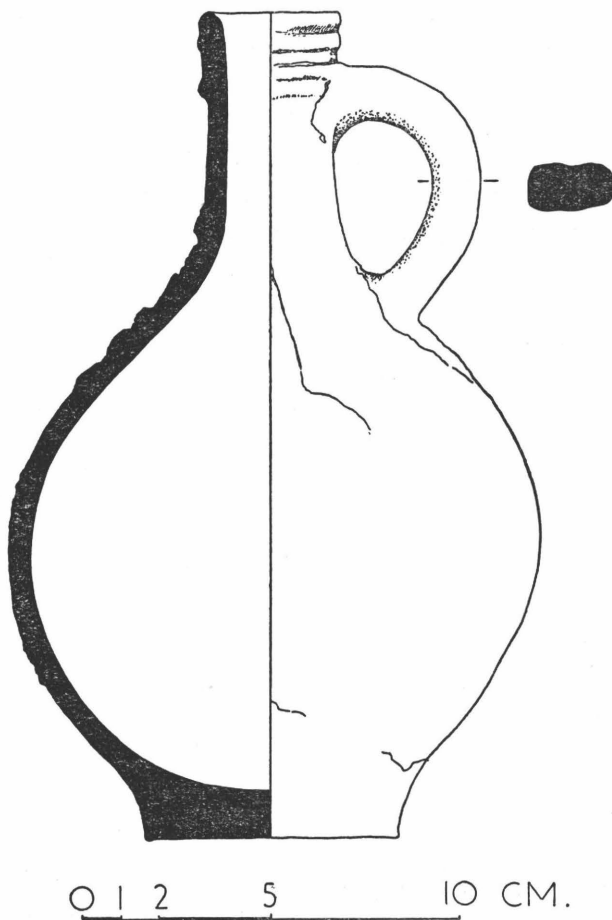
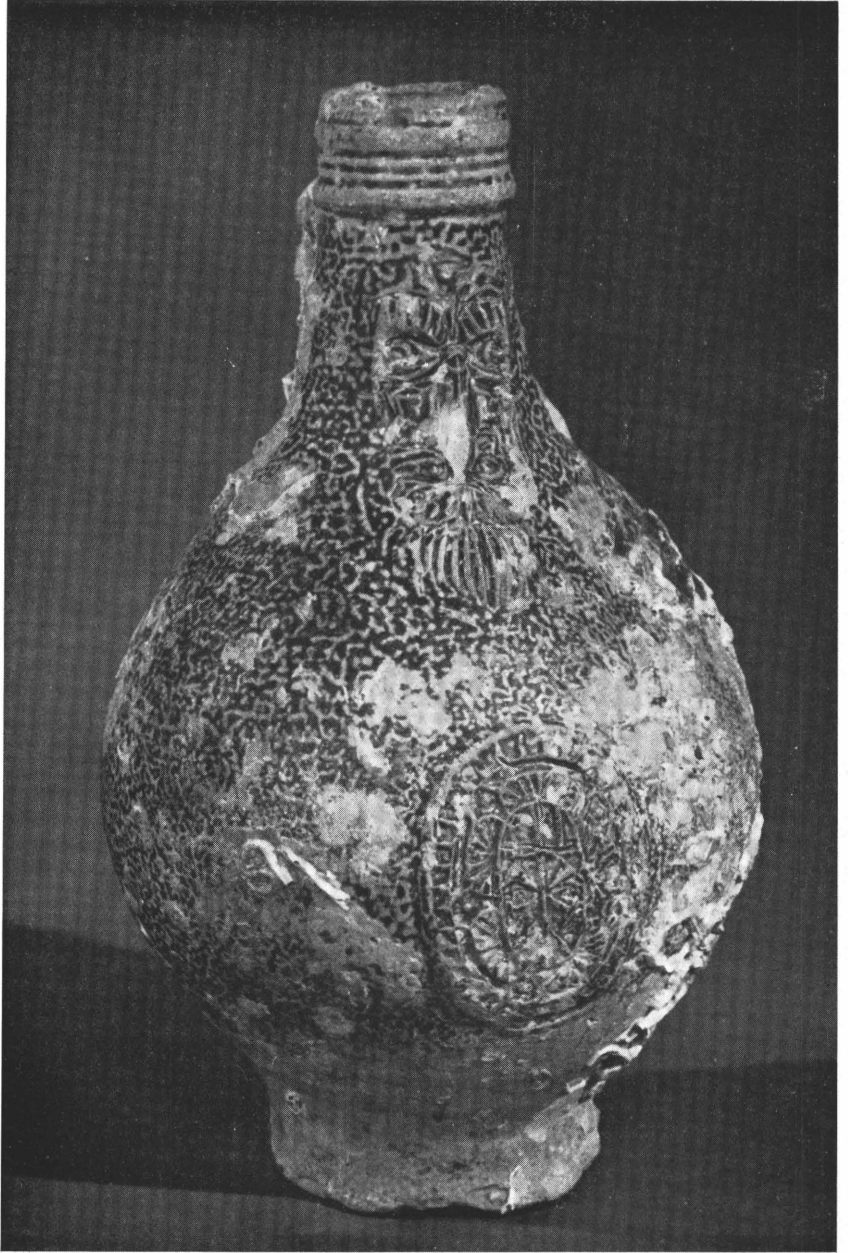
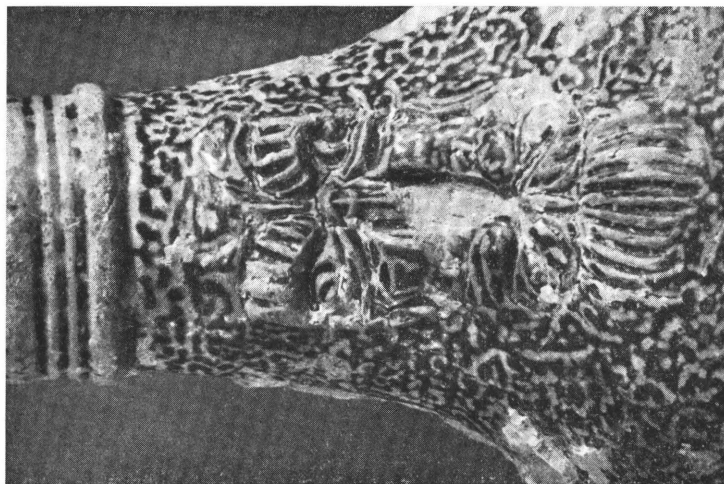

Fig. 1

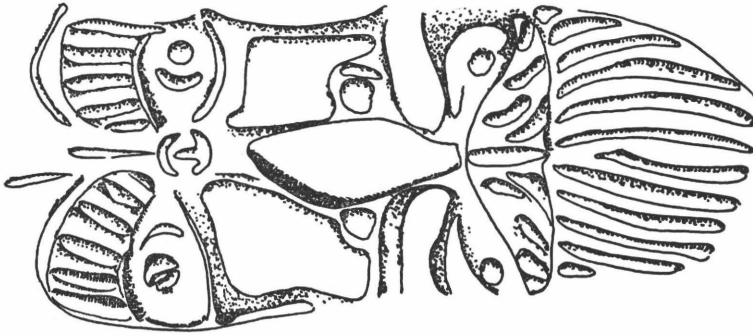
PLAAT I

PLAAT II a

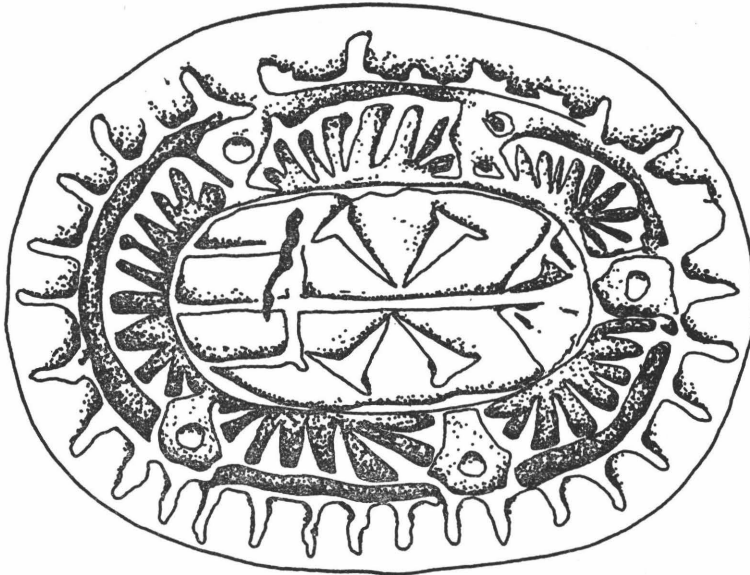

PLAAT II b

0 1 2 3 4 CM.

Fig. 2

0 1 2 3 4 CM.

Fig. 3

tand komen de punten van vier in kruisvorm aangebrachte nagels(?) samen.

<i>Afm.</i>	grootste hoogte	62 mm.
	» breedte	46 mm.

De chronologie van deze baardmannen schijnt betrekkelijk weinig vast te staan. Voor zover ons bekend, is het vooral in het artikel van M. R. Holmes¹ dat beproefd wordt aan dit typisch soort vaatwerk — en dan nog alleen afgaande op de stijl van het masker — een absolute datum vast te knopen. Holmes onderscheidt 9 verschillende types van masker, gaande van de vroege, mooi voorgestelde naturalistische koppen uit het midden van de 16e eeuw, tot de rudimentair uitgevoerde, schematische stempels waarvan de laatste vertegenwoordigers tot in het begin van de 18e eeuw blijven voortduren. Ons voorbeeld schijnt tot Holmes' type VIII te behoren, als daarvan getuigen de vorm van de snor, de ruwe uitvoering van de versiering, en de algemene vorm van de fles zelf². Het stuk zou in dit geval dateren uit het einde van de 17e eeuw. Uit inlichtingen die wij kregen van de heer G. D. van der Heide, hoofd van de afdeling Archaeologisch Onderzoek, Directie van de Wieringermeer (Noordoostpolderwerken), Schokland, blijkt echter, dat op grond van vergelijkingsmateriaal uit schepen gevonden bij het droogleggen van de Noordoostpolder, de hier besproken baardman eerder in de 18e eeuw moet worden geplaatst, en « stellig niet vroeger » (in litt.). Daar wij enerzijds het handelaarsmerk niet konden identificeren, en daar anderzijds deze oorspronkelijk Rijnlandse steengoedkruiken reeds in het tweede kwart van de 17e eeuw in Engeland zelf werden vervaardigd, kunnen wij de streek van herkomst niet bepalen. Wat er ook van zij, het stuk blijft een interessant document, en een bewijs te meer dat door verstandige voorlichting en diplomatisch navragen zeer waarschijnlijk nog een heleboel dergelijke gegevens aan het licht kunnen komen.

(1) M. R. HOLMES, F.S.A. The so-called 'Bellarmine' Mask in imported Rhenish Stoneware. *The Antiquaries Journal* XXXI 3, 4 1951 pp. 173-179.

(2) Id., pl. XXIV, e; tegenover p. 176.